

OSVRTI

NOVA RIJEČ *SMRČKOLOVAC*

Natječaji za novu riječ pobudili su prilično zanimanje, ali ne kanim se sada osvrtni na njih i na rezultate koje su donijeli, čak se ne kanim pozabaviti ni jednim konkretnim primjerom iz njih, nego pitanjem novih riječi općenito i upozoriti samo na neke poteškoće s njima povezane, u prvom redu na dio širine i težine poslova da se odabrana riječ dobro ocijeni. Pokazat ću to na jednom konkretnom primjeru koji sam nedavno zapazio.

Novo se riječi pojavljuju svaki dan i imam prilično izoštrano oko za njih jer sam ih godinama skupljao za svoju tvorbu riječi i desetak godina ispisivao iz novina za Rječnik dviju Matica (sve kojima su u tom rječniku potvrde zagrebačke novine, i zagrebačka Borba, ispisao sam ja, jer sam za to bio suradnik). Odonda često ispisujem nove riječi iz navike, sebi za dušu.

I tako u Večernjem listu 10. travnja ove godine u prilogu *Vrt* moju pozornost privuče nadnaslov

*Treća međunarodna istarska
Smrčkijada u Umagu.*

Smrčkijada je očito nova riječ! Ne ću tražiti po rječnicima je li to istina i kad se prvi put javila. Po mojem znanju jest nova, a iz surječja sudim da ne će biti starija od tri-četiri godine.

U okviru članka naišao sam na još jednu vjerojatno novu riječ: *...Talijan koji je na 3. gljivarijadi pronašao najteži i najljepši primjerak smrčka. Za gljivarijadu vrijedi vjerojatno isto što i za smrčkijadu.* Budući da je *Smrčkijada* napisana velim početnim slovom, a *gljivarijada* malim, odmah se postavlja pitanje, treba li te dvije imenice pisati

velikim početnim slovom ili malim ili različito kako je i napisano? Ne ću odgovoriti na to pitanje, odgovor ću prepusti Jezikovim čitateljima neka se oni pozabave time. Uopće, ne kanim pisati o te dvije imenice.

Moju pozornost privukao je naslov:

Smrčkolovci su posebna vrsta gljivara.

Čitajući članak, naišao sam i na četvrtu novu riječ: *...pojavile [su se] sve moguće smrčkovice...* Na jednoj stranici četiri nove riječi. Odmah se postavlja pitanje koliko se pojavljuje novih riječi u jednome danu. Ne će biti manje od pet, ali i to ostavimo po strani.

Zapitajmo se je li *smrčkolovac* dobra riječ. Odmah se možemo zapitati zašto sumnjam u nju. Na prvi je pogled sve u redu. Riječi složenih s *-lovac* ima više. U Matešićevu odostražnom rječniku ima ih 12: *ribolovac, srećolovac, muholovac, sokolovac, minolovac, tunolovac, klasolovac, kitolovac, mravolovac, krivolovac, brzolovac, muvolovac.*

Posljednju odmah prepoznajemo kao hrvatsku neknjiževnu, dakle ima ih 11. Rječnik je iz 1965., a tip je takvih složenica plodan pa će biti da je napravljena još koja takva. Malo sam se potrudio pa sam pronašao još jedanaest:

cuckolovac – u humorističkome tekstu, stilski snažno obilježena

kitolovac – Rječnik hrvatskoga jezika, u izdanju LZ i ŠK, Zagreb, 2000. (RHJ);

Kunolovac – poznata televizijska emisija

medvedolovac – Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika, 17 svezaka, A – Opovo, Beograd, 1959. – 2006., (M. Krleža, iz njegove ekavske faze)

minolovac – RHJ, brod ili lebdjelica

mišolovac – Julije Benešić, Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od Preporoda do I. G. Kovačića, 12 svezaka, A – RZ, HAZU, Zagreb, 1985. – 1990., pren., policijski agent

pužolovac – Jozo Marević, Hrvatsko-latinski enciklopedijski rječnik, Zagreb, 1997. (Jedan od naših najbogatijih rječnika.); Nisam mogao naći uporabnu potvrdu, tj. da ju je tko spontano uporabio, pa ne znam uporabnu vrijednost

spužolovac – rječnik dviju Matica, ispisana iz Borbe 1957. (vjerojatno sam ju ja ispisao), iz surječja se vidjelo da su to lovci na spužve, jer se spuž govorilo za puž, a i danas se govori, iako rjeđe

suknjolovac – razgovorno (uz suknjar, suknjaroš, ženskar, ženskaroš)

tunolovac – RHJ, brod za lov na tune

zmijolovac – Vladimir Anić, Veliki rječnik hrvatskoga jezika, Zagreb, 2003., v. i zmijar, ali ima i drugo, preneseno značenje za čovjeka, pogrdno, RHJ samo zmijar.

Ako potanje promotrimo te imenice, vidjet ćemo da ih ima nekoliko tipova. Najčešće su one koje označuju čovjeka:

1. Imenica koja u prvome dijelu ima životinju, a kao cjelina znači čovjeka:

ribolovac – čovjek koji lovi ribe ili lovac na ribe.

Tako i *cuckolovac*, *kitolovac*, *medvjedolovac*, *mišolovac*, *muholovac*, *sokolovac*, *spužolovac*, *mravolovac*, *zmijolovac*.

2. Imenica *suknjolovac* ima u prvom dijelu imenicu koja znači stvar, ali to je u pren. značenju osoba (žena), a kao cjelina znači čovjeka koji trči za suknjama (ženama), čovjeka koji lovi suknje (žene).

3. Imenica *srećolovac* ima u prvom dijelu apstraktnu imenicu, a kao cjelina označuje čovjeka koji lovi sreću.

4. Imenica s pridjevom u prvom dijelu kazuje kako čovjek lovi: *brzolovac*, čovjek koji brzo lovi; *krivolovac*, čovjek koji krivo lovi.

5. Imenica u prvom dijelu ima životinju, *tunolovac*, a kao cjelina znači brod.

6. Imenica u prvom dijelu ima životinju, *kitolovac*, a kao cjelina označuje brod i čovjeka. Ako bismo u 6. tipu razdvojili značenja, onda bismo dobili 1. i 5. tip.

Bez riječi *ribolovac* zapravo bismo mogli biti jer imamo dvije preciznije riječi i sa sustavom usklađenije jer su izvedenice, a nisu složenice:

ribar – profesionalni lovac na ribe

ribič – koji lovi ribe iz zadovoljstva,

ali je *ribolovac* općenitije: čovjek koji lovi ribe bez profesionalnoga ograničenja.

Matešićev *klasolovac* nije uopće hrvatska riječ nego srpska i ne znači ono što su Hrvati nazivali *klasober*, nego lovac za višim položajima. Ona je već u Matičinu rječniku ocijenjena kao kovanica.

Ako bismo te imenice razvrstali po drugom kriteriju, onda bismo vidjeli da su u prvom dijelu sve imenice koje označuju pojmove koji bježe, tu ide i *sreća* i *suknja* pa *mina*, jer se govori samo o minama u vodama, na moru i rijekama. Tu pripada i *puž*, dolazi u vicevima za neradnika, sporonju (Crnogorca ili Dalmatinca), koji u pužolovu nije ništa ulovio pa se brani: – *Dok se ja sa-gnem da ga ulovim, on mi pobjegne*.

Ako se zapitamo u koju skupinu idu *smrčkolovci*, vidimo da ne idu ni u jednu. Smrčak je gljiva, nikamo ne bježi, niti može bježati pa ju se onda ne može ni loviti. *Smrčkolovac* nije dakle tvorenica tipa *ribolovac*. Gljive se ne love, nego beru. Zato bi bolji naziv bio: *Smrčkoberači su posebna vrsta gljivara*. A iz surječja se vidi da nije riječ o običnom branju gljiva, nego o traženju, prvi naslov upravo o tome govori:

Smrčka tražilo čak 500 gljivara.

Zato bih rekao da *smrčkolovac* nije najbolja riječ. Ako uopće treba trajni izraz, onda bi bolji naziv bio *smrčkotragač*, *smrčkoberač*, a budući da je prigodna pojava, i riječ je prigodnica, mogao bi ostati višечlani izraz: *tragači za smrčcima*, *berači smrčaka*, ali s nategnutim prijenosom značenja kao prigodnica mogao bi i ostati.

Nisam napisao ovaj članak da razriješim do kraja pitanje: *smrčkolovac* ili kako drugačije?, nego da pokažem povezanost pitanja s novim riječima i širinom posla koji se mora obaviti da bi se nova riječ što bolje ocijenila.

Stjepan Babić

XIII. DRŽAVNO NATJECANJE U POZNAVANJU HRVATSKOGA JEZIKA

Tринаestu godinu zaredom održano je Državno natjecanje u poznavanju hrvatskoga jezika u organizaciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i Agencije za odgoj i obrazovanje. Najuspješniji učenici iz cijele Hrvatske nakon provedenih školskih natjecanja (21. siječnja 2008.) i županijskih natjecanja (21. veljače 2008.) pozvani su u Krk na otok Krk od 9. do 11. travnja 2008. godine da pokažu najbolje što znaju u kategorijama osnovnoškolaca – VII. i VIII. razred te u kategorijama srednjoškolaca – I., II. III. i IV. razred, i to 100 učenika osnovnih škola i 124 učenika srednjih škola. Pratilo ih je 178 mentora.

Članovi Državnoga povjerenstva bili su: predsjednik – prof. dr. sc. Ivo Pranjković, Filozofski fakultet, Zagreb; tajnica – Mirela Barbaroša-Šikić, prof., Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb; članovi – Vlatka Biščan, prof., OŠ Bogumila Tonija, Samobor; mr. sc. Vesna Bjedov, Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Osijek; Marijana Češi, prof., Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb; Draženka Čutura, prof., Srednja škola Sesvete; Jugana Dagelić, prof., IV. gimnazija Marka Marulića, Split; Ivanka Dlaka, prof., Srednja škola Vrbovec; Jasna

Frankić, prof., Prva riječka hrvatska gimnazija, Rijeka; Linda Grubišić-Belina, prof., Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Rijeka; dr. sc. Marijana Horvat, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb; dr. sc. Lana Hudeček, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb; Đurđica Jelačić, prof., OŠ Dobriše Cesarića, Zagreb; Mira Križan, prof., Srednja škola Sesvete; Srećko Listeš, prof., Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Split; dr. sc. Krešimir Mićanović, Filozofski fakultet, Zagreb; dr. sc. Milica Mihaljević, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb; Vesna Novak, prof., OŠ Otok, Zagreb; Jasna Pandžić, prof., Agencija za odgoj i obrazovanje, Podružnica Split; dr. sc. Bernardina Petrović, Filozofski fakultet, Zagreb; Lidija Puljan, prof., Gimnazija Metković; Višnja Sorčik, prof., Gimnazija Matije Antuna Reljkovića, Vinkovci; Blaženka Šimunović, prof., Gimnazija Matije Antuna Reljkovića, Vinkovci; Maja Šestanović, prof., Srednja škola Korčula; Vlatka Turina, prof., OŠ Prečko, Zagreb; Ivanka Ujdur, prof., Gimnazija Metković; Vlasta Žižak-Tocauer, prof., OŠ Frana Galovića, Zagreb.

Svečano otvorenje natjecanja održano je u OŠ „Fran Krsto Frankopan“ u Krku. Učenici škole domaćina prigodnim glazbenim, dramskim i plesnim programom pozdravili su sve sudionike i goste.